

rantium: „ Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bostra? “ & in Psalm. xxiii. 8. „ Quis est iste Rex gloriæ? “ Ex quibus apparet quod mysterium Verbi incarnati plenius cognoverunt Angeli post impletionem quam ante. Et sicut in cognitione huius mysterii profecerunt, ita dicunt eos in Deitatis cognitione proficere. Quod autem in huius mysterii cognitione profecerint, evidenter docet Apostolus (Ephes. iii. 9.) dicens: „ Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à sæculis in Deo, ut innotescat multiformis sapientia Dei per Ecclesiam Principibus, & Potestatibus in cœlestibus. “ Super quem locum dicit Hieronymus, angelicas dignitates præfatum mysterium ad purum, vel plenum non intellexisse, donec completa est passio Christi, & Apostolorum prædicatio per gentes dilatata.

Quod in hac sententia videtur Augustinus adversari Hieronymo.

HIS autem videtur contradicere Augustinus super eundem locum Epistolæ, super Gen. ad litter. Lib. V. cap. xix. dicens: „ Non latuit Angelos mysterium regni cœlorum, quod opportuno tempore „ revelatum est propter salutem nostram. Illis ergo à sæculis innotuit supra memoratum mysterium: quia „ omnis creatura non ante sæcula, sed à sæculis est. “ Attende lector, quia videntur dissentire in hac sententia illustres doctores. Ideoque, ut omnis repugnantia de medio tollatur, prædicta verba, Haymonem (sup. iii. ad Ephes.) sequentes ita determinemus, ut illis Angelis qui majoris sunt dignitatis, & per quorum ministerium illa nuntiata sunt, ex parte cognita à sæculis fuisse, utpote familiaribus, & nuntiis; illis vero qui minoris dignitatis sunt, incognita exitisse dicamus, usque quo impleta sunt, & per Ecclesiam prædicata, & tunc ab omnibus Angelis perfecte fuerunt cognita. Constat itaque omnes Angelos in cognitione divinorum mysteriorum secundum processum temporis profecisse. Unde non incongruenter ipsi iidem dicunt Angelorum scientiam, ac beatitudinem augeri usque ad futuram consumationem, quando in scientia, ac beatitudine ita perfectissimi erunt ut nec augeatur amplius, nec minuatur.

Aliorum opinio, qui dicunt, Angelos in quibusdam prædictorum non profecisse.

ALII autem dicunt, Angelos in confirmatione, tanta Deitatis dilectione, atque notitia fuisse præditos, ut in his ulterius non profecerint, nec profecturi sint: profecerunt tamen in scientia rerum exteriorum, sicut in cognitione Sacramenti Incarnationis, & hujusmodi; sed non in contemplatione Deitatis: quia Trinitatem in Unitate, & Unitatem in Trinitate, non plenius intelligunt, sive intellecturi sunt, quam ab ipsa confirmatione perceperint. Ita etiam dicunt, eos in caritate non profecisse post confirmationem, quia eorum caritas postea non est aucta: & sic dicunt eos non profecisse in meritis; sed hoc quantum ad vim merendi, non quantum ad numerum meritorum. Plura enim bona fecerunt postea quæ tunc non fecerant, sed eorum caritas ex qua illa processerunt, non est aucta, ex qua tantum meruerunt antequam ista adderentur, quantum postea his adjectis. Illud vero quod alii superius dicunt, probabilius videtur, scilicet quod Angeli usque ad iudicium in scientia, & in aliis proficiant.

Quod quædam auctoritates videntur obviare probabiliori sententiæ.

QUibus tamen videntur obviare quartundam auctoritatum verba. Ait enim Isidorus in (a) de summo Bono „ Angeli in Verbo Dei omnia sciunt auctoritatem fieri. “ Sed nec omnes, nec omnia perfecte Angelos scire dixit: & ideo eos in scientia proficere non movet. Gregorius quoque in Libro Dialogorum (b) ait: „ Quid est quod illi nesciant qui scientem omnia sciunt? “ Ubi videtur dicere, quod omnia sciunt Angeli, & nihil sit quod nesciant. Sed accipiendum est hoc de his quorum cognitio beatum facit cognitionem, ut sunt ea quæ ad mysterium Trinitatis, & Unitatis pertinent.

DIVISIO PRIMÆ PARTIS TEXTUS.

Postquam determinavit de quibusdam actibus qui consequuntur omnes ordines, scilicet assistere, & ministrare; nihil determinat de quodam actu ad quem unus ordo specialiter deputatur, scilicet custodire homines: & dividitur in partes duas: In prima determinat de Angelis quantum ad officium custodiæ; in secunda quantum ad profectum, prædictum officium consequentem, ibi: *Præterea illud considerari oportet.* Circa primum duo facit. Primo determinat veritatem; secundo circa determinata movet questionem, ibi: *Solet etiam queri, utrum singuli Angeli singulis hominibus, an unus pluribus ad custodiam, vel exercitium deputatus sit.* Ubi tria facit. Primo movet questionem; secundo excludit alteram partem, ibi: *Sed cum electi tot sint, quot & boni Angeli sunt, plures constat esse omnes simul bonos; & malos homines quam boni Angeli sint;* tertio excludit reliquam, & exponit eam, ibi: *Ideoque dici oportet, unum eundemque Angelum bonum, vel malum pluribus hominibus deputari ad custodiam, vel ad exercitium.*

Ex EDIT. P. NICOL. (a) Sive Sententiarum Lib. II. cap. xiv. (b) Lib. IV. cap. xxxi. 111.

QUÆSTIO I.

Circa custodiam Angelorum queruntur hic quinque.

Primo. Utrum Angeli hominibus ad custodiam deputentur.

Secundo. Cuius ordinis sit custodire.

Tertio. Quorum hominum sit custodiri.

Quarto. Utrum custodes Angeli semper custodiant homines quibus deputantur, vel quandoque eos derelinquant.

Quinto. Cum de salute hominum gaudeant Angeli, utrum è contrario de perditione eorum tristentur.

ARTICULUS I.

Utrum Angeli custodiant homines.

AD primum sic proceditur. Videtur quod Angeli homines non custodiant. Deus enim est custos hominum, ut dicitur Job vii. Sed perfectior

QUÆSTIO II.

tior est custos qui per seipsum sufficit ad custodiam quam qui custodit medianibus aliis. Cum ergo omne quod est perfectissimum, Deo sit attribuendum, videtur quod ipse nos per Angelos non custodiat.

2. Præterea. Custodia, & conservatio hominum est per gratiam. Sed gratiam Deus immediate infundit animæ, & non per Angelos. Ergo videtur quod eis non competat custodire nos.

3. Præterea. Unus effectus custodiæ Angelorum ponitur quod deferant orationes nostras ad Deum. Sed hoc videtur omnino superfluum, cum Deus omnia cognoscat. Ergo videtur vanum ponere Angelos hominum custodes.

4. Præterea. Custos ponitur alicui aut propter imbecillitatem, ut scilicet juverit, & defendatur, aut propter ignorantiam, ut instruat; sicut mulieribus, & pueris doctores, & pædagogi dantur. Sed homo per se potest cognoscere ea quæ sunt facienda, vel vitanda, per legem naturalem cordi impressam; & potest etiam exequi propter arbitrii libertatem. Ergo videtur quod custodia Angelorum non egeat.

5. Præterea. Custodis officium est retrahere custoditum ab his quæ sibi sunt nociva. Sed Angeli non retrahunt homines à peccatis, cum multos in peccata præcipitari videamus. Ergo videtur quod Angeli hominum custodes non sint.

6. Præterea. Custodis est instruere custoditum secundum modum ejus. Sed modus hominis est cognitionem à sensibilibus accipere. Ergo videtur quod visibilibus apparitionibus nos deberent instruere. Hoc autem non faciunt, nisi forte raro. Ergo videtur quod vel non custodiunt, vel sunt negligentes in custodiendo.

Sed contra est quod dicitur in Psalm. xc. 11. *Angelis suis (1) Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.*

Præterea. Deus est prior ad miserendum quam ad puniendum. Sed Deus hominibus dedit daemones ad exercitium, ut haberet ad Ephes. ult. 12. *Non est nobis colluctatio adversus carnem, & sanguinem, sed adversus principes, & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum.* Ergo videtur quod multo fortius dederit Angelos ad custodiendum.

SOLUTIO

Respondeo dicendum, quod, secundum Boetium in Libro de Consolat. (IV. pros vi.) Deus providentiam suam, quam de omnibus rebus habet, medianibus quibusdam causis exequitur. Ut autem in primo dictum est, quamvis omnium rerum providentiam habeat, speciali tamen modo substantiæ rationales suæ providentiæ subduntur, in quantum altiori modo præ cæteris finem divinæ bonitatis natæ sunt consequi, & per altius principium, quod est voluntas. Quia ergo inter Deum & homines media est natura angelica, & secundum legem sapientiæ suæ hoc est ordinatum ut inferioribus per superiora provideat, ideo ipsi Angeli exequuntur divinam providentiam circa salutem hominum, adjuvando ad tendendum in finem, & liberando ab his quæ processum in finem impediunt: & hæc executio divinæ providentiæ per Angelos de hominibus vocatur custodia Angelorum.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus est custos primus & principalis, apud quem summa providentia residet: nec est propter suam insufficientiam

(1) Vulgata omittit *Deus*.

tiam quod suam providentiam de hominibus exequitur per Angelos, sed propter ordinem suæ sapientiæ. Tum quia congruit Angelis, ut scilicet eis hæc dignitas non negetur, quod sint duces hominum reductionis in Deum; & in hoc Deum quodammodo imitantur, in quantum cooperantur Deo in introductione hominum in finem. Tum quia congruit hominibus qui sunt in statu imperfectionis, quem pueritiæ Apostolus comparat I. Corinth. xiii. unde eis custodes tanquam pueris assignantur, donec veniente quod perfectum est, evacuetur quod ex parte est.

Ad secundum dicendum, quod sicut in operationibus artificialibus, in quibus instrumenta quodammodo disponunt ad formam, ut ignis mollicando ferrum, & martellus dilatando; sed forma cultelli inducitur ab artifice per similitudinem artis quam habet; ita etiam Deus, qui est primus custos, inducit ultimam perfectionem conjungentem fini, & per hoc conservantem, scilicet gratiam, & gloriam. Sed Angelorum est preparare homines ad susceptionem gratiæ per illuminationes, & alia hujusmodi.

Ad tertium dicendum, quod non dicuntur Deo orationes nostras deferre, quasi ipsum de hoc docentes, sed quasi ipsum orantes pro nobis; sicut etiam sacerdos offert Deo orationem populi, in quantum sua interventione effectum orationibus impetrat.

Ad quartum dicendum, quod lumen naturalis cognitionis imperfectum est, & præcipue ad dirigendum in illa quæ naturam excedunt; voluntas etiam ejus postest ad malum inclinari multis occasionibus: & ideo providet hominibus Angelorum præsidium.

Ad quintum dicendum, quod sicut providentiæ divinæ est sic impedire mala, ut tamen salvetur natura conditio; ita etiam & Angelorum custodia: & ideo ad Angelos non pertinet quod homines custodiendo ad virtutem cogant, & à vitis retrahant; quia sic periret libertas arbitrii, & ratio meriti.

Ad sextum dicendum, quod hujusmodi apparitiones visibiles Angelorum, eo quod sunt supra cursum naturæ, stuporem quemdam incutiunt, & quadammodo violenter incitant ad consensum: in quo perit aliquid bonum hominis quantum ad conditionem naturæ, quod est inquisitio rationis. Unde hujusmodi apparitiones non omnibus fiunt; sed aliquibus factæ sunt ad confirmationem fidei in multis, sicut etiam miracula. Nihilominus tamen per modum nostrum instruunt nos, illustrando phantasmata, & confortando lumen intellectus nostri, & excitando ad aliquid rectius considerandum.

ARTICULUS II.

Utrum ad omnes ordines tertiæ hierarchiæ pertineat custodire homines.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod custodire pertineat ad omnes ordines tertiæ hierarchiæ. Quia secundum Dionysium (ix. cap. de cœl. Hier.) tertiæ hierarchiæ proprium est lumen divinum accipere per convenientiam nostræ hierarchiæ, idest proportionatum ad immediate transferendum in nos. Sed ille Angelus dicitur custos hominis qui immediate ipsum illuminat. Ergo videtur quod custodire ad omnes pertineat.

2. Præterea. Angelus custos defendit hominem ab impugnatione invisibilis hostis. Sed arcere, secundum Gregorium (hom. xxxiv. in Evang.) pertinet ad

ad Potestates. Ergo videtur quod illi ordini præcipue conveniat custodire.

3. Præterea. Missio ordinatur ad custodiam. Sed Angeli quinq[ue] ordinum mittuntur ad explendum exterius ministerium, ut dictum est. Ergo omnibus convenit custodire.

4. Præterea. In hominibus inveniuntur diversa officia. Sed secundum diversa officia distinguuntur ordines Angelorum, quorum officiorum aliqua similitudines inveniuntur in officiis humanis, ut dicit Gregorius (loc. cit.) ostendens qualiter homines ad ordines Angelorum assumantur. Ergo videtur quod omnes ordines ad custodiam deputentur.

Sed contra est quod dicit Gregorius (ibid.) Angelos esse qui minima nuntiant. Sed minima sunt quæ ad singulares personas pertinent: quia quanto bonum est communius, tanto est divinius, secundum Philosophum in I. Ethic. (cap. 1.) Ergo videtur quod illi qui singulis hominibus præsent, sunt tantum de ordine Angelorum.

Præterea. Bernardus dicit in Lib. de Considerat. (V. cap. 1v.) Putamus Angelos dici qui singulis hominibus præponuntur, in ministerium missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis. Ergo videtur idem quod prius.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod illi Angeli dicuntur hominum custodes qui immediate illos illuminant, & habent actus limitatos circa humana officia, & procurant quæ ad ipsos specialiter pertinent: & ex hoc quod immediate illuminant, excluduntur à custodia Angeli assistentes; ex hoc autem quod habent actus limitatos ad dirigendum in humanis officiis, excluditur media hierarchia, quæ habet potestatem non limitatam ad humana officia. Per hoc autem quod per custodiam procurant ea quæ pertinent ad aliquas determinatas personas, quod est ultimum, & minimum in actibus Angelorum, deputatur custodia ultimo ordini, qui est ordo Angelorum.

Ad primum ergo dicendum, quod tota tertia hierarchia accipit illuminationes proportionatas ad actus, & officia humana; non tamen ad hanc, vel ad illam personam; sed hoc est Angelorum: & ita eis convenit custodire singulos homines, aliis vero convenit custodire singulas provincias, vel regna.

Ad secundum dicendum, quod inferiores Angeli participant virtutem superiorum, in quantum ab eis illuminantur, sicut, secundum Dionysium (cap. xii. de cæl. Hier.) dicitur inferior Angelus purgasse Isaiam per ignem virtute Seraphin: & ita etiam inferiores Angeli virtute Potestatum demones cohibent; & similiter virtute aliorum superiorum ordinum possunt exequi aliqua quæ ad eos pertinent circa determinatas personas.

Ad tertium dicendum, quod omnes Angeli custodes mittuntur; non tamen omnes qui mittuntur, custodiunt; sed ultimi tantum custodiunt, ut dictum est: quia superiores exequuntur ea quæ ad multos pertinent, & quanto ad plures, tanto est ordo superior: & ideo Virtutes sunt supremi inter exequentes ministeria, quia eorum actus se extendunt non tantum ad res humanas, sed etiam ad res naturales, ut patet in operatione signorum; & post Potestates, quorum actus non tantum ad homines, sed etiam ad demones se extendit; & post Principatus, quorum operatio est circa totam multitudinem; & ultimi Angeli, qui operantur circa determinatas personas; Archangeli vero medii sunt, habentes aliquod

commune cum utrisque, ut prius dictum est.

Ad quartum dicendum, quod omnia officia humana pertinentia ad singulares personas, cum quibuscumque ordinibus similitudinem habeant, diriguntur per ultimum ordinem, in quantum participant virtutes superiorum, ut dictum est; sed illa officia quæ ad multitudinem pertinent, diriguntur per Principatus, vel Archangelos: & ideo homo in prælatione constitutus illuminatur ab Angelo inferioris ordinis de his quæ ad statum personæ suæ pertinent; sed ab Angelo principe de his quæ spectant ad regimem multitudinis.

ARTICULUS III.

Utrum omnibus hominibus deputentur Angeli ad custodiam.

I. P. quæst. cxlii. art. 5.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod non omnibus hominibus deputentur Angeli ad custodiam. Custodia enim Angelorum valet hominibus ad evitandum pericula, & ad instruendam ignorantiam. Sed Adam in primo statu ab utroque liber fuit. Ergo Angelum custodem non habuit.

2. Præterea. Gratia confirmata in quibusdam hominibus hoc efficit ut mortaliter peccare non possint, ut patet in sanctificatione in utero. Sed contra impedimentum salutis per peccatum principaliter ordinata est custodia Angelorum. Ergo videtur quod tales ea non indigeant.

3. Præterea. Ante nativitatem ex utero, sacramenta salutis puero conferri non possunt. Sed hoc est quod Angelus custos in homine promovere intendit, scilicet salutem. Ergo puerperio animato ante nativitatem Angelorum custodia non debetur.

4. Præterea. Custodia Angelorum est per hoc quod homines illuminando instruit. Sed pueri ante perfectam ætatem non sunt capaces doctrinæ. Ergo videtur quod careant Angelorum custodia.

Præterea. II. Thessal. 1. dicitur, quod omnis actus Antichristi erit secundum operationem satanæ. Sed custodia Angelorum ordinatur contra tentationes malignorum spirituum. Ergo videtur quod frustra ab Angelo custodietur.

6. Sed contra. Videtur quod etiam Christus Angelum custodem habuit. Primo per hoc quod dicit Dionysius iv. cap. cælest. Hierar. quod subdebat paternis dispositionibus, mediantibus Angelis. Sed, ut dictum est, per custodiam executio divinæ dispositionis fit de hominibus per Angelos. Ergo videtur quod Christus Angelum custodem habuit.

7. Præterea. Luca xxii. 43. dicitur, quod apparuit Angelus Domini, confortans eum. Ergo videtur, cum confortare sit unus actus custodiæ, quod Angelum custodem habuit.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod, sicut in I. Libro (dist. xxxix. quæst. 11. art. 1.) dictum est, providentia proprie est ad conferendum ea quæ promovent in finem, & removendum ea quæ impediunt. Ultimum autem in his adiutoriis est id quod conjungit fini, quod à solo Deo est: & ideo ea quæ ab Angelis custodibus per divinam providentiam circa singulares personas exequuntur, sunt quædam præparaciones juvantes ad consequendum finem ultimum. Præparans

au-

autem non habet operationem circa rem, nisi quæ est ordinata ad finem, ante finis consecutionem: & ideo omnibus hominibus, ab infusione animæ rationalis, per quam ad finem salutis ordinantur, custodia debetur usque ad mortem, quando terminatur via proficiendi in finem. Nulli ergo carent custodia Angelorum, nisi vel per hoc quod sunt impenitibiles, ut damnati, vel per hoc quod finem gloriæ consequuntur, ut beati.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis in Adam non esset periculum ex aliqua corruptione carnis instigante ad malum, erat tamen periculum ex potentia peccandi, & ex demone oppugnantem: & similiter erat debillioris cognitionis quam Angelus; & ideo indigebat præsidio custodis Angeli.

Ad secundum dicendum, quod etiam si confirmati peccare non possint, possunt tamen proficere, & eorum profectus potest impediri; & propter hoc indigent custodia Angelorum ad promovendum in bonum, & removendum impedimentum.

Ad tertium dicendum, quod pueri in materno utero non recipiunt sacramenta Ecclesie, quia non subduntur actibus ministrorum; sed operibus divinis, & Angelorum subduntur: & ideo eis ab infusione animæ rationalis, custos Angelus assignatur, per quem prohibetur virtus demonis ab eius nocimento; & propter multa impedimenta, quibus potest ejus complexio deteriorari, ut efficiatur prior ad peccandum, vel etiam ipsa vita extinguatur: & in hoc etiam prosunt parvulis natis, quamvis eos non illuminent.

Unde patet responsio ad quartum. Ad quintum dicendum, quod Antichristus etiam habebit Angelum custodem: quia lex communis propter unum mutari non debet: & in hoc ejus poena justior apparebit, quia beneficia toti naturæ humanæ provisæ, sibi non subtrahuntur. Nec tamen est omnino frustra custodia: quia etsi ad bonum non convertatur, à multis tamen malis cessabit, retractus ab Angelo custode: hunc enim effectum ad minus semper consequitur Angelus per custodiam in quocumque obstinato.

Ad sextum dicendum, quod Christus non habuit Angelum custodem: tum quia anima sua omnibus Angelis superior fuit, immediate à Verbo sibi unito illuminata: tum quia erat verus comprehensor: unde ejus bonum nec impediri, nec juvari poterat. Dicitur vero subdi paternis dispositionibus per Angelos, quodammodo indirecte, in quantum Angeli instruebant Joseph, & matrem ejus de his quæ circa ipsum puerum existentem agenda erant, ut habetur Mat. 11.

Ad septimum dicendum, quod Angelus dicitur confortasse eum, non aliquid in ipsum imprimendo, sed per modum ministerii, in quantum congratulabatur fortitudini ejus; sicut homo naturaliter in tribulatione confortatur ad præsentiam amicorum: & ita per modum quo fuerat vera tristitia, fuit confortatio vera, & non apparens tantum, ut quidam dicunt.

ARTICULUS IV.

Utrum Angelus quandoque relinquat hominem cui deputatur.

1. Ad quartum sic proceditur. Videtur quod Angelus quandoque relinquat hominem. In II. Sent. Tom. II.

(1) In Vulgata deest ergo.

Ex Edit. P. Nicol. (a) Nullo nomine prænotata, sed ex Origene sumpta est hom. 11. in Hierem. & Rabbanus ex illo refert. (b) Interlinealis.

cui deputatur custos. Primo per hoc quod habetur Hierem. 11. 1. Curavimus Babylonem, & non est curata. Derelinquamus (1) ergo eam. Sed hoc dicitur ex persona Angelorum, ut dicit Glossa (a). Ergo videtur quod relinquat quando à peccato non corrigitur.

2. Præterea. Isa. v. 5. dicitur: Auferam sepem ejus, & erit in direptionem: Glossa (b) „Idest custodiam Angelorum.“ Ergo idem quod prius.

3. Præterea. Efficacius custodit Deus hominem quam Angelus. Sed Deus quandoque relinquat hominem, ut in Psalm. xxi. 1. dicitur: Quare me dereliquisti? Ergo multo fortius Angelus.

4. Præterea. Zachariae 1v. dicitur, quod reversus est Angelus qui loquebatur ad eum: & similiter etiam Danielis xi. Sed non revertitur, nisi qui abscedit. Ergo videtur quod Angelus quandoque hominem relinquat.

5. Præterea. Angeli quandoque sunt in cœlo empyreo. Sed cum sint ibi, non sunt circa nos; secundum Damascenum. Ergo videtur quod aliquando nos relinquunt.

6. Præterea. Medicus sapiens infirmum desperatum relinquat. Sed Angeli cui odes possunt scire aliquem esse præscitum per revelationem, & videre aliquem obstinatum in peccatis. Talis autem est sicut infirmus desperatus. Ergo videtur quod etiam Angelus, qui est quasi medicus spiritualis, talem relinquat.

Sed contra. Boni Angeli sunt magis proni ad juvandum quam mali ad infestandum. Sed mali nunquam cessant ab infestatione. Ergo nec boni à custodia.

Præterea. De nemine est desperandum, quamdiu est in statu viæ. Sed infirmus non relinquatur a medico, nisi propter desperationem. Ergo videtur quod Angelus non dimittat hominem, quantumcumque peccatorem.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod cum custodia Angelorum sit quædam executio divinæ providentiæ, oportet esse idem iudicium de utroque. Divina autem providentia nunquam relinquat hominem ex toto, quia omnino in nihilum redigeretur; sed verum est quod magis, & minus providet diversis, secundum eorum conditionem: & ideo (Psalm. xxxiii. 16.) oculi Dei super justos dicuntur, & aures ejus ad preces eorum: quibus adeo perfecte providet ut omnia eis cooperentur in bonum, ut dicitur Rom. viii. Sed malos secundum aliquid derelinquit, in quantum permittit eos subiacere tribulationibus, & quod gravius est etiam in peccata ruere: unde ad Rom. 1. 28. Præterea tradidit eos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt. Similiter etiam Angeli dicuntur aliquos derelinquere secundum quid, in quantum exponuntur tribulationibus; vel etiam justo Dei iudicio ab aliquo peccato non retrahuntur; numquam tamen ita relinquunt quomodo sit aliquis effectus custodiæ, in quantum aliquid malum prohibent, & ad aliquid bonum promovent.

Ad primum ergo dicendum, quod hæc intelligitur esse vox Angelorum discedentium ab homine peccatore in hora mortis: quia tunc primo desperatur de ejus salute. Vel potest dici, quod derelinquunt secundum quid, ut dictum est, sicut etiam & Deus.

Un-

Unde patet responsio ad secundum, & tertium.

Ad quartum dicendum, quod Angelus ab eo recesserat quantum ad aliquem effectum, quia scilicet ipsum de futuris non illuminaverat, & non quantum ad omnem effectum custodiens.

Ad quintum dicendum, quod quodcumque aliquod agens imprimat fortem impressionem, remanet illa impressio in patiente per aliquod tempus, etiam ad absentiam agentis, ut patet in motibus violentis: & ita dico, quod ad unam actionem Angeli in hominem potest homo bonam dispositionem accipere, quae manet in eo ad aliquod tempus, ut patet quando aliquis semel devote orat, ad plures dies remanet inde devotior: & ita Angelus quamvis non semper sit praesens potest semper custodire, in quantum effectus eius manet post actionem suam.

Ad sextum dicendum, quod nullus in statu viae est adeo obstinatus quin possit (1) per poenitentiam converti: unde non est de eo desperandum: & si Angelus sciret eum praescriptum, posset tamen multa mala in eo impedire, sicut de Antichristo dictum est (art. praeced.)

ARTICULUS V.

Utrum Angeli doleant de damnatione hominum quos custodiunt.

I. P. quest. cxlii. art. 7.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod Angeli doleant de damnatione hominum quos custodiunt. Exterior enim luctus est signum interioris doloris. Sed Isai. xxxi. 7. dicitur: Angeli pacis amare flebant. Ergo videtur quod doleant.

Præterea. Amicorum est compati sibi in necessitatibus. Sed Angeli ferventissima caritate nos diligunt. Ergo videtur quod contristentur, hominum damnationi compatiendo.

Præterea. Sapientis est dolere de his per quae suum gaudium minuitur. Sed per damnationem hominum minuitur gaudium Angelorum, quod esset de conversione eorum, de quo habetur Lucae xv. 10. Gaudium est Angelis Dei super uno peccatore poenitentem ante agente. Ergo de hominum damnatione dolent.

Præterea. Omne id quod est contrarium volito, & repugnans fini, est contristans. Sed damnatio est contraria saluti quam volunt, & per officium custodiae procurant. Ergo damnatio hominum eos contristat.

Sed contra. Apoc. xxi. dicitur, quod in caelesti Hierusalem nec est luctus, nec est dolor. Illius autem urbis cives sunt Angeli. Ergo de nullo dolent.

Præterea. Perfecta beatitudo non compatitur secum miseriam. Sed omnis tristitia ad miseriam pertinet, & fugienda est, ut in VII. Ethic. (cap. xlii.) Philosophus dicit. Ergo Angeli beati tristes esse non possunt.

SOLUTIO.

Respondedo dicendum, quod cum Angeli beati sint in divina voluntatis continua contemplatione, cui perfectissime conformantur, nihil potest esse contra voluntatem eorum; sicut nec contra voluntatem Dei; potest tamen esse ali-

(1) Al. post poenitentiam. (2) Vulgata: Gaudium erit coram Angelis. (3) Supple. quilibet homo. Ex Edit. P. Nicol. (a) In Sententiis Patrum, & colligitur ex Gregorio.

quid præter voluntatem eorum: sed hoc ipsum, in quantum est permissum a Deo, est volitum ab eis, sicut a Deo: & ideo nihil potest accidere de quo doleant Angeli, sicut nec de quo doleat Deus. Et ideo simpliciter dicendum est, quod neque de peccatis hominum tristatur, neque de damnatione; sed utrobique latentur de iusta permissione, & punitione.

Ad primum ergo dicendum, quod illud secundum litteram intelligitur de nuntiis Ezechiae, quos misit ad pacem ab Assiriis querendam; qui audientes blasphemias Rapsacis, scissis vestibus fleverunt. Allegorice vero exponitur de Apostolis in Glossa. Si autem ad Angelos referatur, intelligendus est dolor non proprie; sed metaphorice, per modum quo etiam frequenter in Scripturis Deo attribuitur.

Ad secundum dicendum, quod compati non potest qui passibilis non est: & ideo ex impassibilitate Angelorum hoc accidit quod condolare non possunt, non ex caritatis defectu.

Ad tertium dicendum, quod Angelorum gaudium non minuitur ex damnatione; quia electorum numerus minui non potest. Vel potest dici, quod ipsi semper gaudent de suis bonis operibus, quae custodiendo egerunt, licet ille qui custoditus est, non salvetur.

Ad quartum dicendum, quod Angeli volunt salutem hominis voluntate antecedente, sicut & Deus; sed voluntate consequente volunt hominem damnari, si meruerit: unde consequens est ut de eius damnatione non doleant.

EXPOSITIO PRIMAE PARTIS TEXTUS.

Et unum malum ad exercitium habet. (3) Videtur iniuste agi cum homine: quia demones multo potentiores sunt hominibus: non enim est potestas super terram quae ei comparetur, ut dicitur Job. xli. Ergo non justum est pugnam inter hominem & daemones constitui.

Et dicendum: quod cum liberum arbitrium non possit cogi ad peccandum, quantumcumque sit, daemon fortis, homo resistere potest. Unde dicitur, quod debilis est hostis qui non potest vincere nisi volentem; & super hoc homini adest praesidium Angeli, & auxilium divinum, si suscipere velit.

DIVISIO SECUNDAE PARTIS TEXTUS.

Hic inquit Magister, utrum Angeli, dum officium custodiae durat, in merito, vel premio proficiant: & dividitur in partes duas. Primo ponit duas opiniones; secundo eligit alteram illarum, ibi illud vero quod alii superius dicunt, probabilius videtur. Prima in duas, secundum duas opiniones; quarum secunda incipit ibi: Alii autem dicunt Angelos in confirmatione tanta, divina dilectione, atque notitia fuisse praeditos, ut in his ulterius non profecerint; vel profecturi sint. Circa primum tria faciunt. Primo ponit opinionem: secundo confirmat per auctoritatem, ibi: Et quod Angeli proficiant in cognitione, ac per hoc in beatitudine, testimonii sanctorum confirmant; tertio solvit contrarietatem ibi: His autem videtur contradicere Augustinus.

Illud vero quod alii superius dicunt, probabilius videtur. Hic eligit alteram opinionem, & circa hoc duo

facit. Primo eligit primam opinionem; secundo respondet ad quasdam auctoritates quae sunt in contrarium, ibi: Quibus tamen videntur obviare quarundam auctoritatum verba.

QUAESTIO II.

Hic quaeruntur sex.

Primo. Utrum Angeli proficiant in cognitione Dei, quae est primum essentiale.

Secundo. Utrum proficiant in cognitione aliarum rerum per illuminationem superiorum.

Tertio. Utrum accrescat eis aliqua cognitio per mutua locutionem.

Quarto. Utrum mysterium incarnationis per Ecclesiam didicerint.

Quinto. Utrum inter eos sit pugna, & contraditio.

Sexto. Utrum ordinum distinctio maneat post diem iudicii.

ARTICULUS I.

Utrum Angeli proficiant in visione Dei.

I. P. quest. cxlii. art. 9.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod Angeli in visione Dei proficiant. Perfectio enim virtutis non tollit, sed auget efficaciam merendi. Sed in Angelis beatis est perfecta caritas, quae est radix merendi, qua omnes eorum actus informantur. Ergo videtur quod semper magis & magis mereantur divinam visionem in eis augeri.

Præterea. Secundum Avicennam, omnis actio creaturae est ad aliquod commodum agentis: unde liberalitatem puram solius Dei propriam dicit. Sed Angeli creati sunt. Ergo ex actibus eorum circa nos aliquid eis accrescit; & ita videtur quod eorum bonum semper magis ac magis augeatur.

Præterea. Quanto aliquis intellectus est clarior, tanto perspicacius intuetur. Sed inferiores Angeli continue a superioribus illuminantur. Ergo videtur quod semper limpidius Deum contemplantur.

Præterea. Si non possunt proficere in Dei visione, aut hoc est quia pervenerunt ad summam perfectionem, aut quia majoris perfectionis capaces non sunt. Sed primum esse non potest, quia summa perfectio solius Dei est, quia seipsum comprehendendo videt: similiter nec secundum, quia sic homines essent capaces inferioribus Angelis: quia homines, ut dictum est, possunt pervenire ad modum contemplationis superiorum ordinum. Ergo videtur quod Angeli etiam in divina contemplatione proficere possunt.

Sed contra. Magister supra dixit, quod perfectio naturae glorificatae est, quando habet quiddam natura est habere. Sed Angeli sunt glorificati. Ergo totum id quod nati sunt habere, habent.

Præterea. In termino motus non contingit esse motum. Sed Angeli non sunt in statu viae, cui competit motus, sed in termino. Ergo videtur quod ipsi proficere non possint, cum profectus sit motus quidam.

SOLUTIO.

Respondedo dicendum, quod secundum Philosophum, operatio, & motus differunt: operatio enim est actus perfecti, ut lucidi lucere, & intellectus in actu, intelligere; sed motus est actus imperfecti ten-

In II. Sent. Tom. II.

dentis in perfectionem: & ideo id quod est in sua ultima perfectione, habet operationem sine motu, sicut Deus; quod autem distat ab ultima perfectione, habet operationem conjunctam motui: quia proficere in beatitudine est quidam motus naturae tendentis in perfectionem: ideo quodcumque Angelus, vel homo ponitur in ultima sua perfectione, operatio eius non est meritoria, nec proficiens. Sed in hoc, quando scilicet Angelus sit in sua ultima perfectione, est duplex opinio. Una quam Magister approbat, scilicet quod erit in die iudicii. Alia est quae in littera tangitur, quod hoc fuit in prima eorum confirmatione: & haec videtur mihi probabilior, tum quia ultima perfectio rei est in termino suae viae; terminus autem viae Angelorum fuit eorum confirmatio: non enim nunc viatores dicuntur, nisi forte secundum quid, in quantum circa viatores operantur: tum quia idem iudicium est de hominibus post mortem, & de Angelis post confirmationem, vel casum. Homini autem statim post mortem ultima sua perfectio confertur, nisi forte aliquid purgandum repugnet, nec differtur usque ad diem iudicii, ut Graeci errantes dicunt: & ideo dicimus, quod Angeli statim in confirmatione ultimam perfectionem beatitudinis consecuti sunt, nec postmodum in visione Dei proficiunt, in qua eorum beatitudo essentialiter consistit.

Ad primum ergo dicendum, quod perfectio virtutis includens finem, tollit rationem meriti, & motus, qui repugnat fini: sed in via ad finem auget efficaciam meriti.

Ad secundum dicendum, quod omnis operatio creaturae ordinata est ad perfectionem eius; sed quandoque operatio non est ad alium finem, sed ipsa est finis, ut in I. Ethic. dicitur: & sic dico, quod illuminare inferiores, in Angelis est dignitas eorum: quia in hoc maxime consequuntur Dei similitudinem: & ideo non oportet quod per huiusmodi operationes aliquid mereantur.

Ad tertium dicendum, quod unus Angelus non illuminat alium, ut dictum est, de his quae ad essentiam beatitudinis pertinent, sed de aliis: & ideo non oportet quod propter hoc limpidius videant Deum, sed ea de quibus illuminantur.

Ad quartum dicendum, quod Angeli summum gradum contemplationis non attingunt; sed propter hoc dicuntur non posse proficere, quia tota eorum capacitas plena est: nec ampliari potest illa capacitas Angelorum per meritum, sicut in hominibus qui sunt in statu viae.

ARTICULUS II.

Utrum Angeli inferiores illuminentur a superioribus.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod Angeli inferiores per superiorum illuminationem in cognitionem rerum, sive divinorum effectuum non proficiant. Omnis enim operatio Angeli aut pertinet ad naturam, aut ad primum. Sed in naturali cognitione non proficiunt, quam totam simul in creatione receperunt, nec etiam in merito, aut in premio proficiunt. Ergo videtur quod in eis cognitio divinorum effectuum non crescat.

Præterea. Deus est causa rerum per essentiam suam. Ergo in hoc quod videtur essentia sua, cognoscitur ipse esse causa. Sed quando cognoscitur aliquid, in quantum est causa, cognoscitur etiam effectus eius. Ergo videtur, cum Angeli beati essen-